

**ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ АДАПТАЦІЇ
ЗА ПОСТІНДУСТРІАЛЬНИХ УМОВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА**

Анотація. В статті адаптацію досліджено як характеристику підприємства, яка пов'язана із визначенням особливостей його діяльності з урахуванням змін, що відбуваються у зовнішньому середовищі. У такій змістовній постановці актуалізовано потребу в удосконаленні оцінювання адаптації з урахуванням постіндустріальних особливостей бізнес-середовища. Доведено, що специфіка оцінювання адаптації має враховувати її зміст як реакції, процесу та результату. На основі критичного аналізу та узагальнення існуючих методичних підходів до оцінювання адаптації підприємства виявлено проблеми на теоретико-методичному рівні та обмеження практичного використання, а також представлено авторське бачення щодо логіки оцінки адаптації за постіндустріальних умов діяльності підприємства. Аргументовано доцільність здійснення оцінювання адаптації на основі поєднання ретроспективного та перспективного її аналізу в залежності від рівня визначеності параметрів середовища; визначено підходи до оцінки (результатний, на основі потенціалу) та форми представлення результату (економічний стан, резерви потенціалу розвитку). В основу інструментального забезпечення реалізації запропонованої логіки оцінювання адаптації покладено концепцію стратегічних розривів (ординарний та екстраординарний), а аналітичні процедури сформовано на основі поєднання технологій сценарного аналізу (TAIDA) та GAP-аналізу.

Ключові слова: адаптація, стратегічний розрив, оцінювання адаптивності, економічний стан, стратегічний процес.

Вступ. Потужного розвитку теорія адаптації підприємства почала набувати за умов ускладнення зовнішнього середовища господарювання та прискорення швидкості його змін, які зумовлені постіндустріальними тенденціями. Протягом останніх десяти років значно розширився тематичний контекст дослідження адаптації, змінюються вимоги та зміст адаптивних механізмів реагування на зміни, набуває розвитку методичний інструментарій оцінювання адаптивності підприємства.

Вагомий внесок у розвиток сучасної теорії адаптації зроблено зарубіжними Р. Аккофом (*R. Akkoff*), І. Ансоффом (*I. Ansoffa*), Б. Бенсуссаном (*B. Benssan*), Дж. С. Бейном (*J. S. Bain*), П. Браунінгом (*P. Browning*), Б. П. Друкером (*P. Drucker*), Уільямсом (*B. Williams*) та вітчизняними вченими економістами О. Кватишем, О. Колодіною, В. Н. Нагорянською, Отенко, Т. Олійник, В. Ячменювою, ін. Питання оцінювання адаптивності та ефективності адаптації розроблено у наукових працях І. Ансоффом (*I. Ansoffa*), Д. Генстера (*D. Genster*),

* Вишневська Катерина Володимирівна — аспірантка кафедри фінансів суб'єктів господарювання та інноваційного розвитку ДВНЗ «Криворізький національний університет», vishnevskayk@i.ua

Д. Кінга (*D. King*), М. Ковені (*M. Coven*), Б. Хартлена (*B. Hartlen*), В. Дорофєєвої, С. Казанцевої, І. Кононової, І. Морочковської, К Орлової, О. Оленева, О. Рачкован, Л. Соколової, М. Старікової, Д. Шитова, ін.

Постановка задачі. За результатами критичного аналізу існуючих методичних підходів до оцінювання адаптації було зроблено висновок, що за своєю змістовною постановкою їх переважна більшість фокусується на необхідності аналізу реактивних та проактивних адаптивних реагувань на зміни у зовнішньому середовищі. При цьому інструментальна складова методик сформована таким чином, що оцінюються лише наслідки минулих адаптивних реакцій, що не може виступати характеристикою наявного потенціалу адаптації з точки зору реагування на майбутні ринкові запити та виклики. Це зумовлює як удосконалення та розширення змістовних меж оцінювання адаптації, так і перегляду аналітичного інструментарію, який дозволяє реалізувати аналітичні новації, що формує тематичний простір дослідження даної наукової статті.

Результати. На основі конструктивного концептуального аналізу взаємопов'язаних категорій адаптації підприємства, узагальнення інтерпретацій їх змісту, що представлено у наукових економічних публікаціях, у межах даної наукової статті під адаптацією автор буде розуміти реакцію на зміни зовнішнього середовища, процеси та здатність пристосування до таких змін, а також результати відповідного адекватного реагування і пристосування. Багатоаспектність напрямків дослідження адаптації зумовлена її змістовним взаємозв'язком із зовнішнім середовищем господарювання, яке за сучасним умов характеризується високим рівнем швидкості змін, посиленням невизначеності та складності, що безпосередньо впливає на усі аспекти діяльності підприємства та визначає їх адаптивну специфіку. Відправною точкою концептуалізації адаптації за постіндустріальних умов діяльності підприємства автором обрано стратегічний контекст, який пов'язаний з питанням в яку область (предмет) вбудовано об'єкт і процес адаптації. У такій змістовній постановці проблематику оцінювання адаптації підприємства доцільно розглядати на перетині сучасних концепцій теорій організаційних змін, стратегічного менеджменту та постіндустріальної економіки.

У західній науці тематично проблематика оцінювання адаптації підприємства не виділяється, при цьому у напрямках дослідження, що пов'язані із оцінкою зовнішнього середовища, стратегії автори наголошують на оцінці адаптації у змістовному взаємозв'язку різних контекстів. Так, одним із класичних підходів до оцінки, що дозволяє зробити висновок щодо рівня адаптації підприємства можна вважати модель відповідності параметрів зовнішнього середовища, стратегії та рівню менеджменту, яку розроблено І. Ансофом [1]. В основу визначення відповідності покладено концепцію стратегічних розривів та запропоновано способи їх вимірювання. Незважаючи на те, що модель І. Ансофа не є строго математичною, а більше логіко-статистичною, автор та його послідовники на основі її практичної апробації довели, що ринковий успіх підприємства визначається відповідністю рівня розвитку управління та стратегічної поведінки турбулентності зовнішнього середовища. Інструментальний аспект даної моделі характеризується тим, що аналітичні індикатори — є простими та зрозумілими,

автор поєднує кількісні та якісні методи та презентує інформацію у вигляді простих, інформаційно не переважаних логічних схем.

Концепція стратегічних розривів, як методична основа визначення відповідності зовнішнього та внутрішнього бізнес-середовища набула розвитку у теорії стратегічного аналізу в змістовних межах *GAP*-аналізу, який розроблено Стенфордським дослідним інститутом (Каліфорнія, США). Суть даного виду аналізу інтерпретується як «...ефективний інструмент оцінки слідування організації обраній стратегії, визначення відповідності базової стратегії мінливим умовам середовища організації, корегування стратегії та стратегічних цілей, оцінки ступеня реалізації стратегії і рівня досягнення стратегічних цілей» [2, с. 107]. Фактично, у різних змістовних постановках західна практика використовує ідеї концепції стратегічних розривів, коли мова йде про аналіз взаємодії зовнішнього середовища (стратегічного контексту) та змісту і процесу стратегії компанії, а відтак, набувають прояву оцінки різних аспектів адаптації (як здатності, процесу, результату, реакції).

У публікаціях науковців пострадянського простору тематика оцінювання адаптивності підприємства є досить популяризованою [3–9]. При цьому інструментальна складова концепції стратегічних розривів широкого використання у таких авторських методиках не набула, натомість найбільш розповсюдженим інструментом аналізу та оцінювання адаптивності підприємства є метод відхилень планових показників від фактичних. Якщо узагальнити проблемні аспекти існуючого методичного базису щодо оцінювання адаптації, то можна визначити основні моменти, на які потрібно звернути увагу з точки зору подальших удосконалень на методичному рівні.

– більшість дослідників акцентують увагу на тому, що оцінка адаптації має здійснюватися не тільки з точки зору реагування на загрози зовнішнього середовища, а і з позицій оцінювань потенційних можливостей, які несуть в собі зміни у середовищі. При цьому переважна більшість методик авторів пострадянського простору обмежується оцінками реагування на загрози, що зумовлюють відхилення фактичних економічних результатів від планових;

– у методичних підходах до оцінки адаптації дуже часто використовують метод стандартизації (узагальнення) показників, що на нашу думку, значно обмежує аналітичні можливості щодо включення адекватних, інформаційних індикаторів у процедури аналізу адаптивності. Науковці, як правило, до переліку показників намагаються включити максимальну кількість тих, для яких є прописаними загальноприйняті норми. Це призводить до того, що в межах однієї сукупності (групи, проекції) показники дублюються або опосередковано характеризують зміст того аспекту, який оцінюється. Розповсюдженою є ситуація, коли нормативи визначаються як найкращі значення за досліджуваний період або відбувається прив'язка до середньогалузевих показників, що є не завжди коректно за змістом;

– презентуючи загальну змістовну ідею авторських методик оцінювання адаптації, науковці, як правило, ігнорують аспекти їх практичної реалізації з урахуванням галузевої специфіки об'єктів, в практику діяльності яких здійснюється імплементація. Такий підхід не дозволяє враховувати найбільш суттєвих

моментів діяльності підприємства, які можуть бути визначальними з точки зору впливу на ефективність адаптації;

– наголошуючи на необхідності оцінювання потенціалу проактивного реагування на зміни зовнішнього середовища методики, що пропонують вчені пострадянського прояву, є орієнтованими лише на оцінки в межах реактивних моделей адаптації. Основна проблема полягає у тому, що для оцінювання проактивних адаптивних реакцій необхідною передумовою є формування параметрів майбутнього стану підприємства та їх формалізація, на основі яких можна здійснювати відповідні оцінювання з точки зору перспективи розвитку. Навички роботи з різними контекстами майбутнього виходять за межі бізнес-аналітики та потребують специфічних більш широких знань та вмій їх генерування, результатом яких стає правильно обраний стратегічний напрямок розвитку підприємства, який формалізується конкретними цільовими індикаторами діяльності.

Базуючись на результатах теоретичних узагальнень щодо сутності адаптації, особливостях її концептуалізації за постіндустріальних умов діяльності підприємства та теоретичних напрацюваннях в області оцінювання надамо аргументацію авторської логіки, щодо оцінки адаптації. З метою коректності використання термінології доцільно аргументувати власну позицію щодо загальноприйнятих визначень, які використовують вчені при дослідженні питань оцінки адаптації. Базуючись на висновках теоретичних узагальнень, можна говорити про те, що адаптивність це один із аспектів, який характеризує адаптацію з точки зору її організаційної здатності до пристосування і як джерела забезпечення цільової діяльності підприємства, і як наслідку економічної діяльності, в процесах якої відбувається накопичення знань та досвіду, які в подальшому визначають адаптивність у вигляді адекватної реакції підприємства.

Узагальнення змістовних інтерпретацій видових понять організаційної здатності, дозволяє зробити висновок щодо їх взаємозв'язку з ресурсами, компетенціями та з навичками і вміннями використовувати організаційні знання та досвід. Адаптивного характеру здатності набувають коли мова йде про організаційні зміни як реакцію на виклики або зміни у зовнішньому середовищі. Тому, оцінювання організаційної здатності до пристосування логічно здійснювати у єдності взаємозв'язку ключових конструкт, що визначають здатності (ресурсів, компетенцій та способів їх поєднання) та вимог зовнішнього середовища. Параметри (вимоги, виклики) зовнішнього середовища є відмінними на різних часових інтервалах. Тобто, мова йде про те, що якщо розглядати параметри зовнішнього середовища, які є притаманними йому на момент оцінювання, то рівень відповідності таким вимогам буде характеризувати адаптивність з точки зору ретроспективи її визначення. Якщо ж визначати рівень адаптивності з точки зору відповідності майбутнім вимогам середовища, то такий аспект буде характеристикою перспективного напрямку дослідження адаптації.

З точки зору ретроспективи, оцінку адаптації підприємства доцільно формувати відповідно до результатного підходу до її інтерпретації, розвиток якого було започатковано в теорії систем та синергетики. Відповідно до даного підходу у економічних дослідженнях адаптація визначається як новий стан підпри-

емства, який отримано внаслідок реалізації сукупності дій, як реакції на зміни у зовнішньому середовищі. Перспективний аспект адаптації логічно пов'язується з аналізом відповідності існуючого потенціалу підприємства параметрам бачення майбутнього. Такий аспект дозволяє оцінити адаптивні здатності підприємства як джерела розвитку підприємства відповідно до майбутніх викликів середовища господарювання та визначити певні резерви, активізація та використання яких забезпечує розвиток адаптивних здатностей у перспективі.

Відповідно до змісту пропонованої логіки оцінювання ретроспективного аспекту адаптивності, економічний стан виступає наслідком реалізації сукупності дій, спрямованих на забезпечення досягнення поставлених цілей. У такому аспекті цільовий аспект є змістовною основою оцінки економічного стану. Врахування специфіки адаптивності опосередковано зовнішнім середовищем, тому ідентифікація та оцінка цільових аспектів має здійснюватися у взаємозв'язку з ним. В залежності від змістовного структурування зовнішнього середовища буде формуватися і логіка оцінювання економічного стану. Так, за умови представлення зовнішнього середовища як сукупності економічних суб'єктів взаємодії, цільові аспекти діяльності підприємства можуть бути визначеними як забезпечення ефективних ділових взаємовідносин або як рівень задоволення потреб стейкхолдерів. І. Ансфог представляє зовнішнє середовище як сукупність рівнів турбулентності; у публікаціях по конкурентному аналізу — як сукупність товарних ринків; відповідно до концепції *SWOT*-аналізу — як сукупність факторів впливу, тощо. Вибір критерію структурування середовища здійснюється аналітиком в залежності від наявності адекватної та достовірної інформаційної бази; значущості причин, що зумовлюють зміни; можливостей вимірювання та формалізації впливів на економічні результати діяльності підприємства, ін. Оцінки у прив'язці до зовнішнього середовища виступають зовнішньою формою прояву результатів адаптації у формі економічного стану, який у термінології теорії економіки підприємства доцільно визначити як стан конкурентоспроможності.

Формою прояву внутрішнього аспекту визначення економічного стану є фінансово-економічні результати, які сигналізують не тільки про рівень досягнення поставлених цілей, а і ефективність таких досягнень. Формування системи показників фінансово-економічних результатів доцільно здійснювати відповідно до актуальної цільової моделі підприємства, як такої що визначає спрямованість діяльності підприємства. Формування цільової моделі відбувається на стратегічному рівні, а її деталізація має ієрархічну структуру, яка вибудовується відповідно до тематичного аспекту аналізу.

Результатом ретроспективного аналізу адаптивності підприємства має бути інформація, яка дозволяє зробити висновки щодо причин, які призвели до того, що підприємство не досягло ключових цілей, або економічні результати отримано не в ефективний спосіб. Виявлення таких причини має забезпечити достовірну інформаційну базу, яка дозволить ідентифікувати наявність проблем, які можуть бути пов'язаними або з ресурсами, як засобами досягнення цілей, або способами їх поєднання, або рівнем компетентності, що не дозволило правильно ідентифікувати стратегічний напрямок розвитку підприємства, тощо. Тобто,

оцінений економічний стан є узагальненою характеристикою адаптивних можливостей підприємства, що відповідають параметрам та вимогам зовнішнього середовища на даний момент. Тому, закономірним і логічним є питання про рівень відповідності наявного потенціалу ресурсів та можливостей підприємства майбутнім параметрам ділового середовища, що зумовлює другий напрямок оцінки адаптивності в аспекті її перспективи.

Однією з ключових проблем перспективного напрямку оцінювання є ідентифікація та оцінювання можливостей бізнес-середовища та їх конкретизація та формалізація у вигляді конкретних характеристик та параметрів. Саме на цьому етапі проявляється динамічний аспект організаційної здатності до розуміння та усвідомлення тих тенденцій та процесів, що можуть бути визначальними у майбутньому. Відбувається реалізація наявних вмінь та навичок щодо виокремлення із загально потоку подій тих, що можуть стати реальними можливостями розвитку бізнесу. Саме на цьому етапі проявляються такі характеристики організаційної адаптивності, як інноваційність, компетентність, енактивність, креативність, а рівень їх динамізації буде можливим оцінити у майбутньому по факту отримання економічних результатів як наслідків процесів прийняття та реалізації стратегічних рішень за різних рівнів складності ситуації у зовнішньому середовищі. У такому контексті, економічні результати діяльності підприємства, що оцінені у ретроспективному напрямку, є характеристикою адаптивності підприємства у минулому. Щодо рівня адаптивності на даний момент, то інформація про існуючий стан проблем і можливостей є недостатньою, щоб у повній мірі характеризувати адаптивність підприємства у поточний період, це лише інформація на основі якої формується досвід та знання, які стають визначальними у забезпеченні ефективної адаптації у майбутніх постіндустріальних умовах діяльності підприємства.

Щодо інструментальної основи реалізації пропонованого методичного підходу до оцінки адаптивності підприємства, то характеризуючи ретроспективний напрямок можна говорити про весь спектр існуючих аналітичних методів та інструментів, які є доцільними та дієвими з точки зору надання оцінці об'єктивності, інформативності, комплексності, тощо, а їх вибір визначається змістовною доцільністю, залежить від наявності якісної та достовірної інформаційної бази. Щодо перспективного напрямку, то особливий наголос варто зробити на інструментарій концепції стратегічних розривів, яка, незважаючи на достатній рівень теоретичного опрацювання, не знайшла широкого використання у реальних практиках. Так, за результатами опитування 1077 респондентів із числа управлінських кадрів лише 2,8% відповіли, що використовують дану концепцію у практиці бізнес-аналізу [2, с. 107].

Стратегічний розрив представляє собою відхилення, що виникає у стратегічних процесах та контекстуально проявляється у різних тематичних напрямках, що досліджують стратегію. У теорії прийняття управлінських рішень стратегічний розрив визначається на основі неспівпадіння між прийняттям та реалізацією рішень, у теорії стратегічного менеджменту — між мисленням та діяльністю. Теорія *GAP*-аналізу стратегічний розрив визначає на основі відхилення бажаного стану компанії у довгостроковій перспективі, що формується страте-

гічними цілями, від поточного, а також на основі бажаної траєкторії розвитку організації від очікуваної або фактично існуючої у ході реалізації стратегії. Змістовно, стратегічний розрив визначається у термінології ординарного та екстраординарного розривів, які узагальнюють різні їх види, в залежності від рівня стратегії, де вони мають місце (рис. 1).

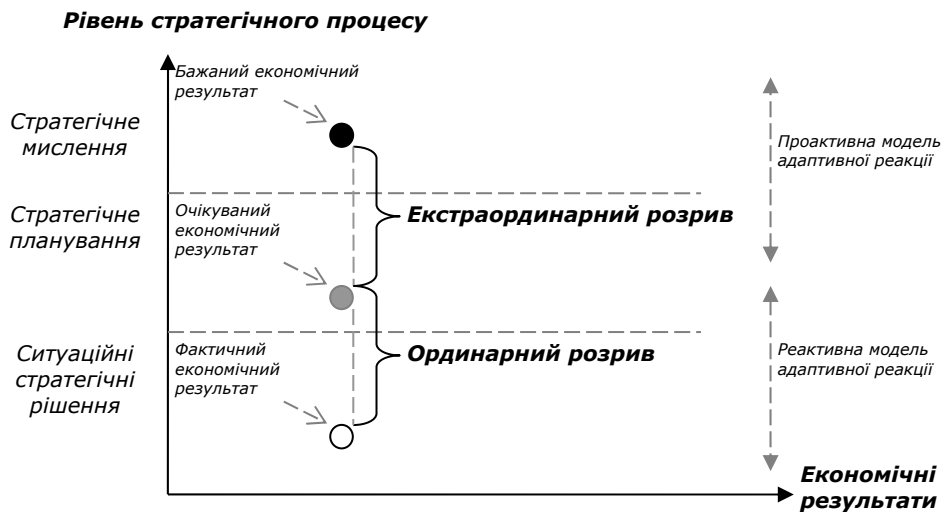

Рис. 1. Формалізація видів стратегічних розривів за рівнями стратегічного процесу

Джерело: розроблено автором

Імплементуючи логіку визначення ординарного та екстраординарного розривів у пропонований підхід до моделювання адаптації підприємства, можна визначити, що ординарний розрив можна ідентифікувати на стадії виконання стратегії, в процесах реактивного реагування на непередбачувані зміни та обставини у зовнішньому середовищі. На даному етапі вимірювання розривів буде здійснюватися на основі співвідношень фактичних та очікуваних (планових) ключових показників, які описують стратегію. Критичні відхилення будуть сигналізувати про актуальність певного набору дій організаційно-економічного характеру, реалізація яких здатна нівелювати непередбачуваний вплив факторів зовнішнього середовища та забезпечити реалізацію прийнятої стратегії з певними корегуваннями її параметрів.

Якщо ситуація є такою, що не дозволяє реалізувати намічену стратегію або її реалізація за непередбачуваних умов стає недоцільною, то для забезпечення ефективності адаптації актуальним стає процес ідентифікації екстраординарних розривів. Варто наголосити, що здатність своєчасно правильно ідентифікувати екстраординарні розриви стає однією з атрибутивних властивостей адаптації, наявність якої визначається організаційними знаннями та досвідом, а також вміннями і передумовами їх своєчасної реалізації.

Специфіка екстраординарних розривів полягає у порівнянні бажаних та очікуваних параметра, результатах, а уся складність полягає саме у визначенні та фор-

малізації цього «бажаного» та «очікуваного». З точки зору аналітичних процедур методика аналізу стратегічних розривів є розробленою у межах *GAP*-аналізу. При цьому, варто наголосити, що у такій постановці дана технологія є актуальною для рівня стратегічного планування. Коли мова йде про роботу з віддаленим майбутнім, а ситуація характеризується як «хаос» варто звернутися до методичного інструментарію сценарного менеджменту, класикою якого визнано технологію *TAIDA*. Відповідно даної технології реалізація *GAP*-аналізу розпочинається на 4 етапі технології *TAIDA*, якій передують розумові процеси, що пов'язані з формуванням контексту для сприйняття реальності та виявлення спектру можливостей. Саме на даному етапі реалізується специфічна адаптивна властивість організації, що проявляється у вмінні працювати з різними контекстами. Тобто мова йде про «винахід» майбутнього, але реалістичне майбутнє, яке визначається на основі мегатрендів та наукових гіпотез. У термінології теорії стратегічного менеджменту даний процес визначають як стратегічне моделювання. В процесах стратегічного моделювання актуальності набуває інтеграція стратегічних намірів підприємства із змінами зовнішнього середовища. Зовнішнє середовище можна представити кількома пластами — цільові ринки, галузі та макросередовище, відповідно, формування стратегічних намірів має корелювати з кожним з визначених аспектів, а інструментом структурування невизначеності стають сценарії. Саме в процесах стратегічного моделювання бізнесу відбувається конкретизація майбутніх параметрів зовнішнього середовища (формується стратегічний контекст), які виступають основою для визначення очікуваних результатів та аналізу рівня відповідності існуючого потенціалу підприємства майбутньому стану. Таким чином, ідентифікація стратегічних розривів передбачає ідентифікацію та формалізацію параметрів бачення майбутнього на основі сценарного аналізу, формою реалізації яких є бажані економічні результати. Фактично, даний вид аналізу формує параметричну базу, яка в подальшому виступає відправною точкою для подальшого аналізу стратегічних розривів, рівень яких буде визначати рівень адаптивності підприємства за різних умов діяльності (рис. 2).

Рис. 2. Формалізація розширення змістовних контурів аналізу стратегічних розривів підприємства

Джерело: розроблено автором

Ще одним аспектом, що потребує уточнення в межах пропонованого перспективно-ретроспективного оцінювання адаптації є її цільова спрямованість, яка формалізується у вигляді економічних результатів. Базуючись на наукових результатах упорядкування існуючих теоретичних позицій щодо визначення економічних результатів, які представлено у дослідженнях Ю. Цемашко [10, 11], формою їх прояву можуть бути показники, стани, рівень ефективності (результативності, продуктивності), корисність/цінність для користувачів результатів. Значну кількість цільових орієнтирів адаптації, що представлено у наукових джерелах, можна пояснити тим, що аспект адаптації є визначальним з точки зору забезпечення досягнення економічних результатів, незалежно від тематичного контексту та форми його існування. Тому, визначення економічних результатів у вигляді бажаного стану, сукупності показників, концептуального образу майбутніх товарів, ринків, їх тематична спрямованість (забезпечення економічної безпеки, ефективності функціонування/розвитку, оптимального рівня потенціалу, тощо) — усе це визначається логікою дослідника та тими задачами, що сформовано в межах оцінки адаптивності підприємства.

Висновки. В цілому, узагальнюючи наведені авторські міркування можна визначити концепти аналітичного простору оцінювання адаптивності, які віддзеркалюють специфіку оцінок за постіндустріальних умов діяльності підприємства (рис. 3) та надають такі відмінні особливості пропонованому методичному підходу:

Рис. 3. Концепти аналітичного простору оцінки адаптивності за постіндустріальних умов діяльності підприємства

Джерело: розроблено автором

- оцінювання здійснюється на основі єдності взаємозв'язку реактивного та проактивного реагування на зміни зовнішнього середовища;
- ретроспективні оцінки адаптації виступають атрибутивною характеристикою здатності ефективно реагувати на зміни зовнішнього середовища; перспективний аспект оцінювання адаптації фокусується на ідентифікації резервів розвитку потенціалу підприємства для забезпечення досягнення бажаних та очікуваних економічних результатів;
- інструментальною основою ретроспективно-перспективного методичного підходу до оцінки адаптації є концепція стратегічних розривів, реалізація якого здійснюється на основі поєднання методів стратегічного (*GAP*-аналіз) та сценарного (технологія *TAIDA*) аналізу. Поєднання даних аналітичних практик дозволяє реалізувати концептуальну ідею пропонованого методичного підходу та характеризувати адаптацію не тільки в аспектах її економічності, а і результативності прояву.

Література

1. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф. — М. : Издательство «Экономика», 1989. — 519 с.
2. Зенкина И. В. Анализ стратегических разрывов как инструмент стратегического анализа и потенциал его применения в стратегическом управлении организацией / И. В. Зенкина // Аудит и финансовый анализ. — 2012. — № 4. — С. 107 — 112
3. Оленева О. С. Адаптация текстильных предприятий к динамическим процессам рынка / О. С. Оленева, Д. В. Шитов // Технология текстильной промышленности. — 2008. — № 2С (307). — С. 8 — 10
4. Кононова І. В. Методичні аспекти оцінки адаптивності соціально-економічної системи / І. В. Кононова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. — 2017. — Випуск 14. Частина 1. — С. 151 — 154
5. Морочковская И. Н. Управление процессами адаптации предпринимательской структуры к изменениям бизнес-среды : автореф. дис. канд. экон. наук: 08.00.05 / И. Н. Морочковская. — Москва, 2007. — Электронный ресурс. — Режим доступа до публікації: <http://konf.x-pdf.ru/18ekonomika/594669-1-upravlenie-processami-adaptacii-predprinimatelskoj-strukturi-izmeneniyam-biznes-sredi.php>
6. Рачкован О.Д. Формування стратегії адаптації підприємств торгівлі : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. экон. наук: спец.: 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / О. Д. Рачкован. — Харків, 2016. — 20 с.
7. Соколова Л. В. Організаційно-економічне забезпечення адаптації підприємств до невизначеності бізнес-середовища : автореф. дис. ... докт. экон. наук : спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / Л. В. Соколова. — Донецьк, 2006. — 34 с.
8. Дорофеева В. В. Формирование системы адаптационного менеджмента предприятий обрабатывающей промышленности : автореф. дисс. на соискание учен. степ. докт. экон. наук: спец.: 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством: (эко-

номика, организация и управление предприятиями, отраслями, комплексами: промышленность)» / В. В. Дорофеева. — Иркутск, 2014. — 40 с.

9. Старикова М. С. Теория и методология адаптивного управления промышленной корпорацией на основе эвективных промышленных взаимодействий : автореф. дисс. на соискание учен. степ. докт. экон. наук: спец.: 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством: экономика, организация и управление предприятием, отраслями, комплексами: промышленность» / М.С. Старикова. — Белгород, 2015. — 44 с.

10. Цемашко Ю. С. Особливості визначення економічних результатів діяльності підприємства / Ю. С. Цемашко // *Development of social and economic systems in a global competitive environment: зб. матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кишинів, Республіка Молдова, 26 лютого 2016 р.)*. — Moldova State University Faculty of Economics Sciences, 2016. — С. 134 — 137;

11. Tsemashko J. S. Arrangement of theoretical work as for evaluation of economic results of corporate activities / J. S. Tsemashko // *Development strategy of science and education: Collection of scientific articles*. — Fidelite editions, Namur, Belgique, 2017. — P. 139–142.

References

1. Ansoff, Y. (1989) *Stratehycheskoe upravlenye* Moskva: Yzdatelstvo «Экономика» (in Russ)

2. Zenkina, I. V. «Analiz strategicheskikh razryvov kak instrument strategicheskogo analiza i potensial ego primeneniya v strategicheskoy upravlenii organizatsiyey» *Audit i finansovyy analiz*, 4 (2012): 107 — 112 (in Russ)

3. Oleneva, O. S. «Adaptatsiya tekstilnykh predpriyatiy k dinamicheskim protsessam rynka» *Tekhnologiya tekstilnoy promyshlennosti*, 2S (2008) : 8 — 10 (in Russ)

4. Kononova, I. V. «Metodychni aspekty otsinky adaptyvnosti sotsialno-ekonomichnoi systemy» *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, 14 (2017) : 151 — 154 (in Ukr)

5. Morochkovskaia, Y. N. (2007) *Upravlenye protsessamy adap-tatsyy predprynimatelskoi struktury k yzmeneniyam byznes-sredy : avtoref.dys. kand. ekon. nauk: 08.00.05* Moskva: Mezhdunarodnyy universitet v Moskve (gumanitarnyy) (in Russ)

6. Rachkovan, O.D. (2016) *Formuvannia stratehii adaptatsii pidpriemstv torhivli : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stup. kand. ekon. nauk: spets.: 08.00.04 «Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy (za vydamy ekonomichnoi diialnosti)»* Kharkiv: Harkivskiy derzhavniy universitet harchuvannya ta torgivli (in Ukr)

7. Sokolova, L. V. (2006) *Orhanizatsiino-ekonomichne zabezpechennia adaptatsii pidpriemstv do nevyznachenosti biznes-seredovyshcha : avtoref. dys. ... dokt. ekon. nauk : spets. 08.06.01 «Ekonomika, orhanizatsiia i upravlinnia pidpriemstvamy»* Donetsk: Institut ekonomiki promislovosti (in Ukr)

8. Dorofeeva, V. V. (2014) *Formyrovanye systemy adaptatsyonnoho menedzhmenta predpriyatyi obrabatyvaiushchei promyshlennosti : avtoref. dyss. na soyskanye uchen.step. dokt. ekon. nauk: spets.: 08.00.05 «Экономика у управленye народным khoziaistvom: (экономика, orhanyzatsyia у управленye predpriyatyiamy, otrasliamy, kompleksamy:*

promyshlennost)» Yrkutsk: Baykalskiy gosudarstvenniy universitet ekonomiki i prava (in Russ)

9. Starikova, M. S. (2015) *Teoriya i metodologiya adaptivnogo upravleniya promyshlennoy korporatsiyey na osnove evektivnykh promyshlennykh vzaimodeystviy : avtoref. diss. na soiskanie uchen.step. dokt. ekon. nauk: spets.: 08.00.05 «Ekonomika i upravlenie narodnym hozyaystvom: ekonomika, organizatsiya i upravlenie predpriyatiem, otraslyami, kompleksami: promyshlennost»* Belgorod: Belgorodskiy gosudarstvenniy tehnologicheskii universitet imeni V.G. Shuhova (in Russ)

10. Tsemashko, Yu. S. «Osoblyvosti vyznachennia ekonomichnykh rezultativ diialnosti pidpriemstva» *Development of social and economic systems in a global competitive environment: zb. mater. mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Kyshyniv, Respublika Moldova)*, (2016) : 134 — 137 (in Ukr)

11. Tsemashko, J. S. «Arrangement of theoretical work as for evaluation of economic results of corporate activities» *Development strategy of science and education: Collection of scientific articles. — Fidelite editions, Namur, Belgique*, (2017): 139 –142 (in Eng)

ОСОБЕННОСТИ ОЦЕНКИ АДАПТАЦИИ В ПОСТИНДУСТРИАЛЬНЫХ УСЛОВИЯХ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

К. В. Вишневецкая, аспирантка кафедры финансов субъектов хозяйствования и инновационного развития ГВУЗ «Криворожский национальный университет»

Аннотация. В статье адаптацию представлена как характеристика предприятия, связанная с определением особенностей его деятельности с учетом изменений, происходящих во внешней среде. В такой содержательной постановке актуализирована необходимость в совершенствовании оценки адаптации с учетом постиндустриальных особенностей внешней среды. Аргументировано, что специфика оценивания адаптации должна учитывать ее содержание как реакции, процесса и результата. На основе критического анализа и обобщения существующих методических подходов к оценке адаптации предприятия выявлены проблемы на теоретико-методическом уровне и ограничения практического использования, а также представлено авторское видение логики оценки адаптации в постиндустриальных условиях деятельности предприятия. Аргументирована целесообразность осуществления оценки адаптации на основе сочетания ретроспективного и перспективного ее анализа в зависимости от уровня определенности параметров среды; определены подходы к оценке (результатный, на основе потенциала) и формы представления результата (экономическое состояние, резервы развития потенциала). В основу инструментального обеспечения реализации предлагаемой логики оценки адаптации положена концепция стратегических разрывов (ординарный и экстраординарный), а аналитические процедуры сформированы на основе сочетания технологий сценарного анализа (TAIDA) и GAP-анализа.

Ключевые слова: адаптация, стратегический разрыв, оценки адаптивности, экономическое положение, стратегический процесс.

THE FEATURES OF EVALUATION OF ADAPTATION UNDER THE POSTER-INDUSTRIAL CONDITIONS OF THE ACTIVITY OF THE ENTERPRISE

Kateryna Vyshnevskya,
SHEI "Kryvy Rih National University"

Abstract. In the content limits of the article the adaptation is investigated as a characteristic of the enterprise, which is associated with the definition of the features of its activities, taking into account the changes occurring in the external environment. In this content statement, the need to improve the assessment of adaptation, taking into account the post-industrial peculiarities of the business environment, has been updated. It is proved that the specificity of adaptation evaluation should take into account its content as a reaction, process and result. On the basis of critical analysis and generalization of existing methodical approaches to the assessment of the adaptation of the enterprise, problems were identified at the theoretical and methodological level and the limitations of practical use, as well as the author's vision on the logic of adaptation evaluation in the post-industrial conditions of the enterprise were presented. The expediency of evaluating adaptation on the basis of the combination of a retrospective and perspective analysis of it depending on the level of certainty of the environmental parameters is substantiated; approaches to evaluation (output, on the basis of potential) and the form of presentation of the result (economic status, development potential reserves) are determined. The basis for the instrumental implementation of the proposed adaptation assessment logic is the concept of strategic discontinuities (ordinary and extraordinary), and the analytical procedures are based on a combination of scenario analysis technologies (TAIDA) and GAP-analysis.

Keywords: adaptation, strategic gap, evaluation of adaptability, economic status, strategic process.

Стаття надійшла до редакції 04.04.2018

УДК 338.1

*Грабовенко Олександр Володимирович **

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ НАДАННЯ ПОСЛУГ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ: АНАЛІЗ ПЕРЕДУМОВ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ

Анотація. На основі комплексного аналізу діяльності виявлено сучасні тенденції розвитку підприємств сфери послуг пожежної безпеки та ідентифіковано передумови диверсифікації їх діяльності, яка є одним із мож-

* Олександр Володимирович Грабовенко — магістр з економіки підприємства, аспірант кафедри стратегії підприємств ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», заступник директора з економічних питань ТОВ «АЛЬТІС-ДИЗАЙН», o.v.grabovenko@ukr.net